



Република България  
ИКОНОМИЧЕСКИ  
И СОЦИАЛЕН СЪВЕТ

## **СТ А Н О В И Щ Е**

**на тема:**

**„ЕВРОПЕЙСКИЯТ ЗЕЛЕН ПАКТ – ИКОНОМИЧЕСКИ, СОЦИАЛНИ  
И ЕКОЛОГИЧНИ ПРЕДИЗВИКАТЕЛСТВА И ВЪЗМОЖНИ  
РЕШЕНИЯ ЗА БЪЛГАРИЯ“**

**София, 2020 г.**

Председателският съвет на ИСС взе решение за разработване становище на тема: „Европейският зелен пакт – икономически, социални и екологични предизвикателства и възможни решения за България“.

Разработването на проекта на становището бе възложено на Комисията по труд, доходи, жизнено равнище и индустриални отношения, Комисията по социална политика и Комисията по икономическа политика на ИСС.

За докладчици бяха определени Васил Велев – член на ИСС от група 1 – работодатели и Пламен Димитров – член на ИСС от група 2 – синдикати.

На свое заседание от 15.06.2020 г. Пленарната сесия прие становището.

## 1. Заключение и препоръки:

- 1.1. ИСС оценява усилията на Европейския съюз (ЕС) в затвърждаването му като световен лидер в процесите за постигане на неутралност по отношение на климата до 2050 г. Икономическата криза, причинена от пандемията COVID-19, и представения „План за възстановяване на икономиката на Европа „NextGeneration EU”<sup>1</sup> потвърждават ролята на ЕС за прехода към устойчива, неутрална по отношение на климата и дигитална икономика.
- 1.2. ИСС е на мнение, че ЕС трябва да оцени историческия момент и да вземе своевременно решение за преоценка на глобалната европейска политика по отношение на климата. Не става дума за отказ от поставените цели – предотвратяване на глобална климатична и екологична катастрофа, а за преосмисляне на стратегията за постигането им, както и за набора от използвани инструменти.
- 1.3. В контекста на получения внезапен и много тежък удар върху европейската икономика съдържанието и сроковете на осъществяване на Европейския зелен пакт<sup>2</sup> трябва да бъдат преосмислени. В досегашния си вид Европейският зелен пакт не е адекватен на ситуацията. Вместо да се продължава движението в посока, която води до щети за европейската икономика и няма подкрепа в глобален план, трябва да се помисли за разумна преориентация на усилията в областта на климатичната и екологичната политика.
- 1.4. ИСС подчертава, че приетият от ЕС ангажимент, в рамките на Парижкото споразумение от 2015 г., за намаляване емисиите на парникови газове е 40% спрямо 1990 г. Същевременно ИСС отбелязва, че се очакват по-добри резултати от изпълнението на вече определените мерки, като към 2030 г. се стигне до намаление от 45%, а за България този процент е още по-висок. ИСС препоръчва насочване на усилията в посока реализация на вече планираните действия по отношение на междинните цели до 2030 г., като налагането на по-амбициозни цели над 45% да бъде национално и необвързващо решение, прието на база на задълбочен анализ на рисковете.
- 1.5. ИСС подчертава, че страната ни има основателни причини да има резерви по отношение на амбициозните цели за ускорен преход към нисковъглеродна икономика в Европа.
  - 1.5.1. Много малко страни по света се присъединяват и обвързват с правни регулации, задължения и финансиране на конкретни мерки за постигане

---

<sup>1</sup> Съобщение на Комисията от 27.5.2020 г. „Часът на Европа: възстановяване и подготовка за следващото поколение“ COM(2020) 456 final.

<sup>2</sup> Съобщение на Комисията от 11.12.2019 г. „Европейският зелен пакт“ (COM(2019)640).

на амбициозни цели, което на практика предопределя компрометирането на очаквания резултат в глобален аспект и поставя под въпрос конкурентоспособността на индустрията в ЕС.

- 1.5.2. Националните особености в историческото и технологичното развитие, енергетиката, базирана преимуществено на изкопаеми горива в редица страни от ЕС, включително в България, ги поставят в много неизгодно положение по отношение на перспективите за усвояване на авангардни технологии.
- 1.6. ИСС подкрепя мнението, че ЕС трябва да преориентира ресурсите си от разходи за покриване на нанесени щети на европейската икономика към разходи за търсене на радикални технологични и организационни пробиви в посока на производство, съхраняване и пренос на чиста енергия, включително и чрез мощности с космическо базиране, и към използване на чисти или поне относително по-чисти производствени технологии.
- 1.7. ИСС подкрепя плановете за създаване на Алианс за водородна икономика, който да подготви и подпомогне прилагането на иновативни проекти за постепенното увеличаване на дела на водородната енергетика и за постепенната замяна в по-далечна перспектива на природния газ като енергиен източник.
- 1.8. ИСС подчертава също значението на политиките, насочени към ускореното развитие на кръговата икономика и разширяването на обхвата ѝ, цифровизацията и икономиката на споделянето и към подобряването на ефективното използване на ресурсите като значително средство за намаляване на емисиите от парникови газове.
- 1.9. ИСС подкрепя предложението за въвеждане на механизъм за въглероден данък, който да защити европейските производители от внос на стоки и услуги извън ЕС, в цената на които няма начислен въглероден отпечатък. Въпросът с изтичането на въглерод трябва да бъде внимателно анализиран, особено по отношение на държавите членки, които са външна граница на ЕС.
- 1.10. ИСС счита, България трябва да отстоява позицията да не се пренасочват средства от националните постъпления от продажбата на въглеродни емисии за покриване на бюджетен недостиг в ЕС. Същевременно всички енергоемки отрасли следва да получават достатъчно количество безплатни квоти, съобразени с действителното производство.
- 1.11. ИСС припомня също така ключовата важност на мобилността за функционирането на вътрешния пазар на ЕС и подчертава значението на намирането на решения на регионално равнище, които не засягат жизненоважната роля на мобилността за цялата икономика и общество на ЕС.

ИСС изразява съгласие със значението на генерирането на електроенергия от налични и бъдещи беземисионни източници, като се гарантира сигурността на доставките, насърчаването на научноизследователската и развойната дейност и създаването на благоприятни условия за Европа, особено за европейската промишленост и бизнеса като цяло.

- 1.12. Финансирането е от ключово значение за изпълнението на планираната стратегия за нисковъглеродна икономика. Поради това ИСС отправя своите препоръки да бъдат предоставени достатъчно бюджетни средства в подкрепа на научноизследователската работа и развойната дейност в полза на промишленото развитие. ИСС посочва, че преходът към неутрална по отношение на климата икономика няма да се осъществи без широкообхватни научни изследвания и иновации. Това изисква различни иновации, включително в областта на новите бизнес модели, социални норми, процеси, техники, маркетинг и технологии.
- 1.13. ИСС подчертава, че преходът към климатична неутралност трябва да се осъществява с активното участие на гражданското общество чрез конкурентоспособен, социалносправедлив и многостранен подход. Понятието „справедлив преход“ засега е много повече лозунг, отколкото термин, изпълнен със съдържание. Задача на страните членки и на европейските институции е да създадат това съдържание.
- 1.14. ИСС приветства създаването на Консултативен съвет във връзка с Европейската зелена сделка към Министерски съвет на Р България като колективен консултативен орган със широко представителство на държавните институции, национално представените организации на работниците и служителите и работодателските организации и на академичната общност.
- 1.15. ИСС смята, че новосъздаденият Консултативен съвет по Европейската зелена сделка трябва да бъде обединяващото звено по отношение на националните политики и да конкретизира практическите действия за осъществяване на мерките за икономическо възстановяване у нас при отчитане на дългосрочните европейски политики.
- 1.16. ИСС подчертава необходимостта от изготвяне във възможно най-кратки срокове на Национален план за действие за справедлив преход към нисковъглеродна икономика, разработен на базата на задълбочен социално-икономически анализ на изпълнението на Европейския зелен пакт в България. В плана за декарбонизация следва да се направи оценка на предизвикателствата пред най-силно засегнатите икономически сектори и на възможностите за тяхната трансформация в прехода към нисковъглеродна икономика. В тази връзка ИСС счита, че заложеният в Интегрирания национален план „Енергетика и климат“ 2021 – 2030 г. средногодишен прираст на реалния БВП

от около 1,4% не отговаря на целта, посочена в Националната програма за развитие „България 2030“ за постигане на 75% от БВП (СПС) на ЕС до 2030 г. За да се достигне тази целева стойност е необходим средногодишен ръст на БВП от над 3%.

- 1.17. ИСС обръща внимание на нуждата от задълбочен анализ на предложените от ЕК финансови инструменти и изготвяне на обосновани предварителни разчети, необходими за енергийна трансформация и инвестиции в нисковъглеродна икономика в България.
- 1.18. ИСС е на мнение, че участието на социалните партньори в разработването и прилагането на стратегии и планове в рамките на Европейския зелен пакт ще бъде от съществено значение за вземането на решения, които да доведат до намиране на единни показатели и критерии при осъществяване на политиките на ЕС за справедлив и ефективен преход към нисковъглеродна икономика, отчитайки специфичните особености на държавите членки.
- 1.19. ИСС счита, че Европа се нуждае от социален пакт за прехода към неутрална по отношение на климата икономика, който да бъде приет от ЕС, държавите членки, регионите, градовете, социалните партньори и организираното гражданско общество, за да се гарантира, че при прехода никой няма да бъде пренебрегнат.

## 2. Въведение

- 2.1. През декември 2019 г. Европейската комисия (ЕК) представи „Европейски зелен пакт“<sup>3</sup> като нова стратегия за социално-икономическите и финансовите модели на ЕС, която има за цел превръщането на Съюза в справедливо и процъфтяващо общество с модерна конкурентоспособна икономика, която използва ефективно ресурсите и в която икономическият растеж не зависи от използването на ресурсите. Стратегията има за цел също така опазването, съхранението и увеличаването на природния капитал на ЕС, както и защитата на здравето и благосъстоянието на гражданите от свързани с околната среда рискове и въздействия. Същевременно този преход трябва да бъде справедлив и приобщаващ и да не допуска никой да бъде изоставен.
- 2.2. В ход е процес на утвърждаване на законодателство в областта на климата, чрез което обявеният политически ангажимент да се превърне в правно задължение, което се предполага да стане генератор на инвестиции. Изведени са 10 инициативи, включени като приложение към комуникацията за Европейския зелен пакт:

1. Климатични цели.

---

<sup>3</sup> Съобщение на Комисията от 11.12. 2019 г. „Европейският зелен пакт“ (COM(2019)0640).

2. Чиста, достъпна и сигурна енергия.
  3. Индустириална стратегия за чистата и кръговата икономика.
  4. Устойчива и интелигентна мобилност.
  5. Обща зелена селскостопанска политика (стратегия „от фермата до трапезата“).
  6. Опазване и запазване на биологичното разнообразие.
  7. Амбиция за нулево ниво на замърсяване за околна среда без токсичност.
  8. Въвеждане на принципа за устойчивост във всички политики на ЕС.
  9. Политики на ЕС като глобален лидер.
  10. Европейски климатичен пакт – обща работна платформа.
- 2.3. В рамките на борбата с разпространението на COVID-19 и преодоляването на последиците от кризата държавите членки и ЕС вече мобилизират приоритетно огромни по мащабите си извънредни инвестиции за мерки, насочени към преодоляване на заплахите за общественото здраве и негативните отражения и въздействия върху заетостта и нормалната икономическа дейност на предприятията и индустрията. На 27 май 2020 г. ЕК излезе с визия за стратегия за възстановяване на Европа след пандемията Covid-19, която обвързва целите на Европейския зелен пакт с действията за икономическо развитие и дигитализация.<sup>4</sup> Изведени са конкретните приоритетни области за финансова подкрепа:
- 2.3.1. Модернизация на сградния фонд.
  - 2.3.2. Подкрепа за проекти на възобновяема енергия, основно слънчева и вятърна, и за инициране на алианс за въглеродна икономика за Европа.
  - 2.3.3. Чист транспорт и необходимата инфраструктура, включително зарядни станции, железопътен транспорт и чиста мобилност в градовете.
  - 2.3.4. Засилване на Фонда за Справедлив преход за развитие на инициативи за преквалификация и нови икономически възможности.
- 2.4. ИСС обръща внимание върху необходимостта България да активизира участието си в текущия законодателен процес на ниво ЕС. Страната ни следва да има ясна национална стратегия за развитие и екипи за работа при подготовката на новите законодателни норми.

---

<sup>4</sup> Съобщение на Комисията от 27.5.2020 г. „Бюджетът на ЕС осигурява ресурс за плана за възстановяване на Европа“ COM(2020) 442 final.

- 2.5. Европейските институции предвиждат, че политиките за осъществяване на преход към въглеродно неутрална икономика и цифрова трансформация ще играят водеща роля във възобновяването и модернизирването на икономиката на ЕС. Те се надяват, че горепосочените политики и трансформации ще съумеят да доведат до много положителни промени по отношение на заетостта и конкурентоспособността. ИСС обаче изразява дълбока загриженост, че предлаганите модели за дълбоки промени биха могли да имат негативен ефект у нас с опасен мащаб.
- 2.6. ИСС призовава социалните партньори да работят съвместно за разработване на планове и програми за прехода към климатично неутрална икономика, както и по отношение на националната позиция на страната ни в рамките на преговорните процеси с ЕК.
- 2.7. ИСС смята, че устойчиви планове и програми за преход могат да бъдат реализирани само ако са подкрепени адекватно чрез Многогодишната финансова рамка, Механизма за справедлив преход<sup>5</sup> и програмата за икономическо възстановяване. Поради това разработването на плановете и програмите трябва да се осъществи в сътрудничество между съответните национални и европейски институции.

### **3. Енергийна и индустриална политика за преход към климатично неутрална икономика**

- 3.1. ИСС отбелязва, че Европейският зелен пакт предполага дълбока трансформация на икономиките на всяка от държавите - членки на ЕС, включително на България. Енергетиката е секторът, за който ефектите от Европейския зелен пакт ще са най-ясно очертани. Фокусът на Европейския зелен пакт е поставен върху постигане на климатична неутралност до 2050 г. и натискът за засилване на амбициите до 2030 г. ще промени съществено структурата на енергийния микс на нашата страна. Това може да доведе до ускорено елиминиране на основните местни енергийни ресурси - лигнитните въглища като енергоносители, които единствени могат в настоящия момент да гарантират устойчивостта на енергийната ни система.
- 3.2. ИСС отбелязва също, че политиките на декарбонизация ще имат много отчетлив ефект и върху българската индустрия, в частност върху енергоемките отрасли, които може да бъдат както поставени под регулативен натиск посредством новото законодателство, така и да бъдат изложени на риск от високи цени на енергията, а едновременно с това и на конкурентен натиск от трети страни, които не прилагат квоти за емисии на парникови газове. В България все още липсва широко разбиране, а даже и базова представа, споделяна от различните заинтересовани страни, за рисковете и/или възможностите на социалните аспекти на справедливия преход. Това особено

---

<sup>5</sup> Вж. „Механизъм за справедлив преход“, COM(2020) 22 final.



се отнася до рисковете на регионално ниво, тъй като икономиката на редица области в страната зависи от ограничен брой структуроопределящи предприятия с висока въглеродна интензивност на производството или на свързани с тях дейности.

- 3.3. ИСС призовава за извършване на задълбочен социално-икономически анализ на предизвикателствата пред основните икономически сектори, породени от ефектите от изпълнението на Европейския зелен пакт в България, в т.ч. оценка на най-силно засегнатите промишлени отрасли, транспорт, селско стопанство и околна среда.
- 3.4. В тази връзка ИСС смята, че е необходимо създаване на експертни работни групи към Консултативния съвет по Европейската зелена сделка към Министерския съвет, за които да е осигурено съответното финансово и ресурсно обезпечение.
- 3.5. ИСС не приема на преден план да се извежда политическата цел на ЕК до 2030 г. да се постигне значително намаляване на емисиите на CO<sub>2</sub> до 50% и при възможност с 55% спрямо 1990 г. Страната ни потвърди ангажимента си за постигане на въглеродна неутралност към 2050 г., като смята, че в периода дотогава ще успее да реализира необходимите мерки за енергиен и индустриален преход, включително и за модернизация на сградния фонд и транспорта. Налагането на амбициозни междинни цели може да доведе до социални сътресения, които да попречат фатално на изпълнението на дългосрочната основна цел.
- 3.6. ИСС подкрепя позицията на Европейската комисия, че Кръговата икономика трябва да бъде един от инструментите за постигане на по-голяма независимост на Европа от чужди производители.<sup>6</sup> В този смисъл ИСС подкрепя и предложенията, които включват целите в рамките на Европейския зелен пакт, сред които скъсяване на веригите на доставки и разнообразяване на източниците на материали, като ЕС ще концентрира повече жизненоважни производства на своя територия, за да не зависи от други държави. Тук, разбира се, не бива да се стига до крайности и догматизъм, а максимално рационално да се преценяват възможностите и целесъобразността за скъсяване на веригите на доставките. Когато такива действия бъдат извършвани разумно, те ще допринесат и за по-големи възможности за осигуряване на корпоративно отговорно поведение по дължината на веригите на доставките.<sup>7</sup>
- 3.7. ИСС обръща внимание, че е необходимо да се разработи оценка на въздействието на Европейския зелен пакт върху основните промишлени сектори в България, която да бъде в основата на нашата позиция при

---

<sup>6</sup> Circular Economy Action Plan 'For a cleaner and more competitive Europe' 1 ('the Action Plan' COM(2020) 98, 11.3.2020; SWD(2020) 100 final.

<sup>7</sup> Становище на ИСС на тема „Кръговата икономика – характеристики и възможности за развитие“ 2019 г.

разработването на бъдещата Стратегия за промишлена политика на ЕС за конкурентоспособност, растеж и иновации. Нашите усилия трябва да бъдат насочени към предприемане на мерки за подкрепа на енергоинтензивните производства, а и не само на тях, за да се гарантира сигурност както за дейността им, така и за перспективни инвестиции в нисковъглеродни производства.

- 3.8. ИСС счита, че изведеният приоритет за изграждане на голям брой вятърни и слънчеви централи следва да бъде анализиран внимателно на национално ниво. Голяма част от територията на страната ни е обхваната от Натура 2000, както и от плодородни земеделски земи, което в значителна степен ограничава възможностите за разполагане на големи фотоволтаични паркове. Към настоящия момент възможностите за разполагане на вятърни паркове в Черно море са твърде ограничени и не могат да бъдат база за мащабно развитие на този енергиен източник. Евентуалното разширяване на производството на електроенергия от възобновяеми енергийни източници (ВЕИ) в градски условия (покривни и фасадни фотоволтаици и други подобни) изисква промени във философията на производство и на изкупуване на електроенергията в страната, както и съответни законодателни промени. В тази връзка ИСС настоява промените да се направят в спешен порядък.
- 3.9. ИСС подкрепя изведените приоритети за модернизация на сградния фонд и енергийна ефективност. Смятаме, че в тази област могат да се реализират редица проекти с положителен ефект не само по отношение на енергийното им измерение, но и по отношение на заетостта и създаването на вериги на добавена стойност с ясно изразен национален и европейски характер.
- 3.10. ИСС подчертава, че у нас има опит и добри перспективи за използване на биомасата като енергиен източник, но също и на децентрализираното производство на енергия за отопление, охлаждане и електроенергия. За целите на децентрализираното производство има широки възможности за използване на геотермалната енергия, слънчевата енергия и биомасата. Необходимо е да се обърне внимание на разширяването на съществуващи и на внедряването на нови екологично съобразени практики за осигуряване на биомаса за производство на електроенергия.
- 3.11. ИСС подчертава значението на традиционните за страната ни енергийни източници – хидроенергия, енергийно използване на местни лигнитни въглища и ядрена енергия. В рамките на плановете за постепенен преход ще се засилва ролята на природния газ и на различни иновационни инсталации, базирани на ВЕИ, без това да води до снижаване конкурентоспособността на промишлените ни предприятия. ИСС изразява подкрепата си за европейската политика на диверсификация на доставките на енергоносители, в частност на доставките на природен газ, и за свързването на България с Южния газов коридор чрез

интерконекторната връзка IGB към газопровода TAP. ИСС оценява високо извършеното от българското правителство в тази насока.

3.12. ИСС приветства заявената подкрепа за проектите от общ интерес, особено за инфраструктурните проекти за изграждане на газови и електрически интерконекторни връзки, а в бъдеще – за пренос на водород. В момента по парадоксален начин свързаността на мрежите за природен газ на отделните страни членки е изключително ниска. По-добра, но съвсем недостатъчна е свързаността на електроенергийните мрежи. Липсата на свързаност между електропреносните мрежи в Европа е уязвимо място в енергийната сигурност на страните от ЕС. ИСС счита, че недостатъчната свързаност при електроенергийните мрежи ограничава и възможностите за конкурентен внос на електроенергия при злоупотреби с монополно положение и пазарна сила и при спекула от страна на търговците на електроенергия.

3.13. ИСС подкрепя плановете за създаване на Алианс за водородна икономика, който да подготви и подпомогне прилагането на иновативни проекти за постепенното увеличаване на дела на водородната енергетика и за постепенната замяна в по-далечна перспектива на природния газ като енергиен източник.

3.14. Трите ключови направления на търсене на технологични пробиви са:

- Съчетаване на разширеното изграждане на ВЕИ от ново поколение с развитието на водородната икономика – разрешаване на проблема, че не може да се получава базов товар от ВЕИ.
- Радикални иновации в производството на електроенергия – използване на технологии с космическо базиране.
- Създаване и внедряване на технологии за улавяне, съхраняване и утилизиране на въглеродния диоксид.

3.15. ИСС отбелязва, че вече работи европейски Алианс за електрически батерии<sup>8</sup> и изразява становище, че страната ни има натрупана компетентност в областите електрохимия и електромашиностроене, както и подходяща индустриална инфраструктура, чрез които може да участва активно в този Алианс. ИСС препоръчва също да се усъвършенстват регулациите за безопасна и екологично отговорна обработка на излезли от употреба акумулаторни батерии. Това е свързано както със събирането и рециклирането на отпадъците, така и с използването на екологично чисти и безопасни продукти при тяхното производство.

---

<sup>8</sup> COM(2018) 293 final - Европа в движение - Устойчива мобилност за Европа: безопасна, свързана и екологосъобразна.

- 3.16. ИСС изразява по принцип позитивно отношение към стратегията на ЕК<sup>9</sup>, в която се посочва, че Европейският зелен пакт трябва да бъде част от усилията за възстановяването след COVID-19 чрез подкрепа за инвестиции във възобновяема енергия, инфраструктура, енергийна ефективност и развитие на кръговата икономика. Едновременно с това ИСС изразява предпазлив оптимизъм по отношение на идеята, че възстановяването може да се извърши изключително в рамките на Европейския зелен пакт. ИСС заявява опасението си, че са възможни изкривявания на политиката за възстановяване, при които отпускането на средства за възстановяване да се обвързва с приемане на завишени цели за декарбонизация и постигане на климатично неутрална икономика към 2030 г. Според ИСС такъв подход е контрапродуктивен и трябва да бъде изначално отхвърлен от българската страна.
- 3.17. Безпрецедентната ситуация с COVID-19 през последните месеци показва необходимостта от подкрепа на веригите на доставки с предимно местен характер, както и необходимостта от ясни регламенти по отношение на доставките от трети страни. Това важи в пълна сила и за енергийните доставки и доставките за изграждане на критична енергийна инфраструктура.
- 3.18. ИСС отбелязва, че не може да се раздели ресурсната зависимост от компонентната зависимост във веригата от външни доставки на суровини и елементи, ако искаме нашите енергийни системи да могат да подкрепят устойчив икономически растеж и енергийния преход в Европа. В този смисъл ИСС призовава за въвеждане на регулации както по отношение на доставките на суровини в ЕС, така и по отношение на компоненти, при производството на които не са спазени високите изисквания на ЕС по отношение на опазването на околната среда.
- 3.19. ИСС подчертава, че усилията следва да се съсредоточат по-специално върху осигуряването на непрекъснати доставки на енергия, както и към завършването на ключови проекти, за да се сведе до минимум въздействието на пандемията върху целите, определени за идните години, и по-специално върху досегашните междинни цели, определени за 2025 и 2030 г.
- 3.20. ИСС препоръчва разширяване на каталога на вече използваните нискоемисионни технологии, които могат да гарантират сигурност на доставките, икономическа стабилизация и поддържане на досегашните цели, които сме си поставили в областта на климата.

#### **4. Други свързани политики – земеделие, горско стопанство, транспорт, строителство**

---

<sup>9</sup> Съобщение на Комисията от 27.5.2020 г. „Бюджетът на ЕС осигурява ресурс за плана за възстановяване на Европа“ COM(2020) 442 final.

- 4.1. ИСС приветства предложението на ЕК „Вълна за обновяване“ на сградния фонд като част от Европейския зелен пакт на ЕС, като ефективен инструмент за осъществяване на мащабно обновяване, вкл. енергийно, конструктивно и осигуряване на достъпност за всички хора.
- 4.2. ИСС отбелязва, че тази инициатива може да се отрази благоприятно върху конкурентоспособността на българската икономика, промишленост и строителство, както и за създаване на възможности за участие в иновативни схеми за финансиране на малки и средни предприятия (МСП).
- 4.3. ИСС подкрепя инициативата за енергийно обновяване на сградите, което да има позитивен ефект както върху намаляването на въглеродния отпечатък, така също и като мярка за преодоляване на икономическата криза. Подобряването на устойчивостта на сградите е част от плана за кръгова икономика, като има принос за устойчивото използване на природните ресурси, рециклирането и повторната употреба на строителните продукти.
- 4.4. ИСС подчертава, че изграждането на по-голям брой сгради с нулево потребление на енергия, въвеждането на дигитални информационни системи в целия жизнен цикъл на сградите и строителните съоръжения биха имали важен синергичен ефект и ще бъдат в подкрепа на основните политики на ЕС.
- 4.5. ИСС отбелязва, че едни от най-големите предизвикателства за осъществяване постигане на амбициите, заложи в Европейския зелен пакт, са в сектор „Транспорт“. Емисиите на парникови газове от транспорт са на второ място след енергетиката и са по-големи от тези на индустрията, като имат устойчива тенденция на увеличаване. Основен източник са емисиите от транзитен транспорт, за които досега няма работещ механизъм за тяхното намаляване. ИСС подкрепя предложението на ЕК за пренасочване на автомобилния товарен трафик към железопътен транспорт и създаване на зелени железопътни коридори. Постигането на допълнително намаляване на емисиите в транспортния сектор с 90% до 2050 г. представлява изключително амбициозна цел за България. Най-голямото предизвикателство на национално ниво е намаляването на емисиите на автомобилния транспорт, но сериозни проблеми ще възникнат и за въздушния транспорт. ИСС смята, че така поставена, тази цел създава повече рискове, отколкото ползи. Имаме много сериозни и основателни съмнения в нейната реалистичност и призоваваме към дискусия за преосмислянето ѝ, както и съответно – за преразглеждането ѝ.
- 4.6. Заложените в Европейския зелен пакт цели и принципи засягат пряко земеделието и настоящата реформа на Общата селскостопанска политика, която трябва да отговори на завишените стандарти за екология и устойчивост, като същевременно гарантира достоен живот за земеделските стопани и техните семейства. Постигането на тези цели по начин, който няма да създаде

огромни проблеми както в сферата на Общата селскостопанска политика, така и на следваните политики в отделните страни членки, обаче е под въпрос.

- 4.7. ИСС приветства дългосрочните цели за устойчиво земеделие с иновативни практики (включително използване на дронове и сателитни технологии), дигитализация и цифровизация, но отчита, че това изисква солидна финансова основа и само по себе си представлява едно от основните предизвикателства, пред които ще се изправим. Затова нашата страна трябва да има ясни позиции при изготвяне на Националната стратегия и при преговорите по Общата селскостопанска политика. Не бива да се допуска иначе добрите намерения за технологичен скок и за „позеленяване” на селскостопанското производство да се превърнат в протекционистки инструменти в ръцете на отделни държави членки, без значение дали някой се е стремил към това при първоначалното залагане на целите.
- 4.8. ИСС отбелязва, че новите изисквания ще бъдат непосилни за много от земеделските производители, тъй като средствата, които се предвиждат в тази посока, нямат да бъдат достатъчни за „позеленяване” на земеделието и особено на животновъдството. Специално при животновъдството новите изисквания ще имат опустошителен ефект у нас. Българските фермери, дори от едрите стопанства, не могат да поемат финансовата тежест сами. Въпросът е дали трябва изобщо да си поставяме за цел поемането на подобна тежест – не само на българско национално ниво, но и на ниво ЕС? Това ще се отрази крайно неблагоприятно на широки слоеве от фермерите и селскостопанските производители както у нас, така и в други европейски страни и най-вероятно ще доведе до фалити или най-малкото – до сериозно влошаване на финансовото състояние на редица земеделски стопани, нещо, което вече се наблюдава в различни страни членки.
- 4.9. ИСС настоява за по-ясни и предвидими правила от страна на ЕК към държавите членки, които да бъдат предоставени навреме, за да се направи оценка и най-вече да се осигури стабилен бюджет, с който да се отговори на предизвикателствата, пред които ще бъдат поставени българските фермери и селскостопански производители.
- 4.10. Освен осигуряването на храни и суровини за преработвателната промишленост земеделският отрасъл има сериозна социална функция и обществено значение за опазването на околната среда. С прилагането в земеделието на природосъобразни производства секторът има пряк принос към опазването на водите, почвите, въздуха и биоразнообразието.
- 4.11. ЕС трябва да инициира и при необходимост да оглави глобална програма за залесяване, която да си постави амбициозни и мащабни цели. Програмата трябва да бъде с постоянен срок, а целта – постоянното абсолютно и относително нарастване на залесените площи на Земята.

- 4.12. Изключителното разнообразие на климатични, геоложки, топографски и хидроложки условия у нас заедно с богатото биологично разнообразие и съхранената природа поставят България сред държавите с най-голямо биологично разнообразие в Европа. ИСС счита, че българската държава трябва да извърши прецизна „инвентаризация“ на горския фонд<sup>10</sup> поради съществуващите основателни съмнения сред редица експерти, че той е сериозно подценен. Подценяването на параметрите на българския горски фонд води и до недооценяване на мащаба на утилизацията на въглероден диоксид от българските гори, което пък се отразява крайно неблагоприятно на съответните квоти за България в рамките на ЕС.
- 4.13. Трансформацията на сектора храни и селско стопанство изисква цялостен и системен подход към хранителните системи, включващ оценки на социалното и икономическото въздействие, реалистична пътна карта и необходимо/адекватно финансиране.
- 4.14. Внедряването на иновации и цифрови технологии, в т.ч. и свързаните с прецизното земеделие, е едната страна на прехода от линейна към кръгова икономика и в този сектор. Свързването на знанията, научните изследвания и иновациите в земеделието, особено в широкия спектър на биоикономиката, е другият мощен двигател за развитието му.

## 5. Наука и образование

- 5.1. ИСС изразява своята убеденост, че голяма част от амбициозните технологични задачи пред ЕС биха могли да бъдат решени само чрез интензивното включване на научните звена от всички страни членки.
- 5.2. В свои актове ИСС<sup>11</sup> изрази мнение, че професионалните умения в повечето отрасли ще претърпят съществени изменения. Важно е да се предвидят и да се подготвят специалисти, притежаващи знания, умения и най-вече адаптивни способности към динамиката на развиващите се технологии на цифровата

---

<sup>10</sup> През месец май 2018 г. беше публикувано предложение за Регламент на Европейския парламент и на Съвета за създаване на рамка за насърчване на инвестициите в устойчиво развитие. (Преговорите по досието се водеха в Съвета на Европейския съюз – Работна група „Финансови услуги“. Във връзка с това предложение за регламент бяха публикувани три доклада на техническата експертна група по финансиране на устойчивото развитие, в които се съдържаха важни препоръки за икономическите дейности, които биха могли реално да допринесат за смекчаване на въздействието от изменението на климата или за приспособяване към това изменение.

Проблемът не е само в недооценяването на горите у нас, а в липсата на адекватни данни, за да защитим обема на усвоения от нашите гори въглерод с методиката на LULUCF. Последното категорично налага Национална инвентаризация на горите – колкото по-скоро, толкова по-добре.

Секторът LULUCF (Land Use Change and Forestry – използване на земята, промяна на земеползването и горско стопанство) е част от националните инвентаризации на парниковите газове, които заинтересованите страни в UNFCCC (United Nations Framework Convention on Climate Change – Рамкова конвенция по промяната на климата на ООН) трябва да подготвят, като задълженията на развитите и развиващите се страни са различни.

<sup>11</sup> Становище на тема „Възможности за развитие на политиката за младите хора в България“; становище на тема „Бъдещето на труда: Предиизвикателства на Четвъртата индустриална революция“.

трансформация. Ето защо са необходими нови стратегии за квалификация и адаптиране на образователната система към новите условия.<sup>12</sup>

- 5.3. В този контекст ИСС счита, че инициативите за енергийно обновяване на сградите и съоръженията е привлекателен сектор за заетост и ангажиране на младите хора, поради възможностите за приложение на иновативни енергийни решения и дигитализация на процесите. Увеличаването на насочени курсове за професионална квалификация и създаването на умения за видовете строителни и монтажни работи по енергийно обновяване в строителния сектор, в т.ч. от „бяла яка до синя яка“ при правилна организация, биха могли да доведат до повишаване на заетостта на младите и/или безработните хора.

## **6. Малки и средни предприятия и преход към въглеродно неутрална икономика**

- 6.1. В рамките на прехода към ниско въглеродна икономика и увеличаване на дела на децентрализираните системи възникват нови взаимоотношения, при които крайните потребители се превръщат в производители, а цената на крайния продукт не е единствен измерител за избора на клиента. Това налага да се обърне специално внимание на микроикономическо равнище.
- 6.2. ИСС подчертава, че МСП се нуждаят от повече подкрепа за осигуряване на адекватни умения в прехода към ниско въглеродна икономика, кръгова икономика и дигитализация. Тази подкрепа включва:
- 6.2.1. Финансова подкрепа и икономически ефективни инструменти, съобразени с конкретните нужди на МСП.
- 6.2.2. Повишаване на осведомеността сред работодателите и работниците от МСП, обмен на добри практики, обучение.
- 6.2.3. Разработване на методи и споделяне на знания и експертен опит за това как да се гарантира по веригата на доставка спазването на високи стандарти в областта на енергийната ефективност, кръговата икономика и дигитализацията.

## **7. Разработване и въвеждане в действие на общ европейски социален механизъм за преход към въглеродно неутрална икономика**

- 7.1. ИСС смята, че Европа се нуждае от социален пакт за прехода към неутрална по отношение на климата икономика, който да бъде договорен от ЕС, държавите членки, регионите, градовете, социалните партньори и организираното гражданско общество, за да се гарантира, че преходът няма да породи неравенства. Преходът към неутрална по отношение на климата икономика следва да е осъществен като възможност за изкореняване на енергийната бедност и за подобряване на качеството на живот, създаване на работни места и

---

<sup>12</sup> Становище на тема “Предизвикателства пред бизнеса в контекста на цифровизация на икономиката“.



социално приобщаване и за осигуряване на равен достъп до основни енергийни услуги за всички европейци.

7.2. ИСС посочва, че е необходимо да бъдат развити конкретни предложения за мерки, които да намалят негативното социално въздействие и да подкрепят активно намирането на заетост от засегнатите лица. Преходът би бил справедлив само когато води до подобряване на благосъстоянието и активно ангажира гражданите и регионите, най-силно засегнати от неговото извършване. Осигуряването на стимули за активно участие на тези региони и обществото в реформите би било гаранция за техния успех. Всъщност тук е мястото още веднъж да подчертаем, че повече от съмнителна е ефективността на политиката на поставяне на амбициозни цели в областта на климатичната неутралност (особено в краткосрочен план) и след това на компенсиране на нанесените щети върху националните и регионалните икономики.

7.3. ИСС смята, че следва да се гарантира, че разходите за политиките, които се прилагат, няма да окажат допълнителна тежест върху хората, които вече са изложени на риск от енергийна и икономическа бедност, а мерките, които се прилагат, няма водят до увеличаване на неравенството и регионалните различия. Това може да се постигне, като:

- се гарантира, че ресурсите са насочени приоритетно към регионите с най-големи нужди и значителен потенциал за намаляване на емисиите;
- се осигури защитата на бедните и уязвимите потребители от енергийна и икономическа бедност чрез компенсиране на въздействието на увеличените разходи за въглеродни емисии и разходите за енергиен преход, по-специално чрез подкрепа на национални програми на европейско ниво;
- се мобилизират инвестиции за подобряване на енергийната ефективност на сградите на домакинствата с ниски доходи;
- се въведе схема за подпомагане, която да направи транспорта с нулеви емисии на приемлива цена за всички европейски домакинства;
- се насърчат правителствата да създадат заместваща заетост на мястото на затворените предприятия, за да не страда икономическото развитие и да не се обезлюдяват огромни региони;
- се подпомогнат работниците да променят квалификациите си или да придобият нови умения, които ще позволят преобразуването на пазара на труда и запазването на работни места, особено в енергоемките сектори;
- се води отворен социален диалог с гражданите, предприемачите, представителите на работодателските организации, работниците и

представителите на профсъюзите, както и с органи на местната власт, и активно се ангажират тези заинтересовани страни в процеса.

## **8. Регионални проблеми**

- 8.1. ИСС отбелязва, че икономическата криза ще има по-осезаемо въздействие върху регионите, които вече са засегнати от енергийния преход. Това поставя на преден план способността ни заедно да осигурим необходимите инвестиции и иновации, които са в основата на постигането на климатичните цели на ЕС и на отделните страни членки.
- 8.2. ИСС обръща внимание, че в териториално отношение дейностите по подкрепа за социално справедлив преход ще трябва да бъдат съсредоточени в значителна степен в двата големи въгледобивни района — Марица-изток и Югозападен (Бобовдолски и Пернишки).
- 8.3. ИСС подчертава, че освен специално насочените териториални мерки, свързани с диверсификация на местните икономики и преквалификация на работната сила, ще бъдат необходими хоризонтални мерки в национален мащаб за насърчаване на кръговата икономика, иновации и научноизследователска и развойна дейност.
- 8.4. ИСС призовава за разработване на секторни стратегии и планове за действие за справедлив преход към нисковъглеродна икономика в кратки срокове с оглед амбициозната пътна карта за действия по Европейския зелен пакт. Тези планове трябва да дават отговор на въпроса по какъв начин структурните икономически промени ще отчитат социалните измерения на прехода и ще доведат до благоприятни и справедливи резултати за всички.

## **9. ЕС – световен лидер в процесите за постигане на климатична неутралност**

- 9.1. ИСС е на мнение, че ЕС се нуждае от нова климатична дипломатия. Европа не може сама да спаси света от климатичните промени и това трябва да бъде осъзнато. Нещо повече, политиката на саможертва на ЕС не се оценява от останалите световни икономически и геополитически сили, нито пък от страните от развиващите се региони. Почистеното от ЕС се приема от останалите като допълнителна възможност да замърсяват безнаказано. Затова ЕС трябва ясно да заяви, че може да преосмисли политиката си, ако безотговорното поведение на останалите страни продължи. Европа не може да се превърне в икономическо джудже само за да компенсира незаинтересуваността на повечето от останалите световни икономики.
- 9.2. Воденето на нова климатична дипломатия предполага не само нови идеи и приоритети във външната политика на ЕС, то предполага и

институционализирането на тази международна дейност по подходящ, адекватен начин. ЕС трябва да намери подходи за привличане на съюзници, с които да може да наложи намаляването на емисиите на парникови газове в глобален план и да спре обезлесяването. Явно е недостатъчна „меката сила“ при прокарването (а може би правилният термин е „налагането“) на обща планетарна политика по отношение на климатичните промени и опазването на околната среда.

- 9.3. Очевидно е обаче, че при сегашния контекст и при сегашните подходи към начините на ограничаване на парниковите емисии нови съюзници трудно ще бъдат привлечени. Трудно и дори е невъзможно да привлечеш съюзници само с покана да правят жертви, които водят до увреждане на икономиките и благосъстоянието на обществата им. Това в особена степен се отнася за по-слаборазвитите страни. Един от пътищата за промяна в това отношение е търсенето на технологични пробиви с усилия на планетарно равнище.
- 9.4. Новата климатична дипломация трябва да преосмисли и отношението към използването на материали, в областта на които има натрупано огромно научно и технологично познание, но са „заклеймени“ като вредни. Материали като например пластмасите не трябва да бъдат отричани, а използването им да бъде разумно преосмислено. Това, разбира се, минава през преосмисляне на начините на еднократна употреба – необходим е мъдър подход, при който устойчиво да се ограничава използването на неразградими материали в предметите за еднократна употреба и едновременно с това рязко да се повиши рециклирането им. Това изисква големи технологични и организационни иновации и точно тук ЕС трябва да насочи приоритетно усилия и ресурси.
- 9.5. ИСС счита, че ЕС трябва да стане инициатор на нова, по-задълбочена и по-честна дискусия между най-развитите икономики и страните, на чиито територии се намират природни ресурси от съдбоносно значение за опазването на климатичното равновесие (дъждовни екваториални гори и други), за необходимостта от опазване на тези ресурси и за цената на опазването им. Развитите икономики трябва да предложат сделка – икономическа помощ и гъвкаво прилагане на т.нар. „граничен въглероден данък“ срещу опазване на ключови природни ресурси.
- 9.6. ЕС трябва да стане инициатор и на нова по-задълбочена и по-честна дискусия между държавите от цялата световна общност по въпроса за опазването на Световния океан. С този въпрос трябва да се ангажират всички страни в света, защото с малки изключения всички участват в замърсяването му чрез реките, преминаващи през териториите им. Трябва да се търсят технологични пробиви и организационни иновации за почистването на Световния океан от изхвърлените замърсители и които продължават да се изхвърлят, особено пластмаси. Има вече сигнали за създаване на технологични решения за

почистване на морските води от диспергираната в тях пластмаса. Организацията на тази дейност в пространствено отношение трябва да се постави на планетарна основа и да се засили пазарният момент.

- 9.7. ИСС е убеден, че Европейският съюз е глобалната сила, чиято роля може да бъде крайно положителна и от съдбоносно значение, когато става дума за инициране на глобален проект като въвеждането на нови, чисти и крайно нестандартни енергийни източници. ЕС е идеалният инициатор и партньор в подобен проект именно в качеството си на „мека“, но влиятелна сила, разполагаща с огромен научен, изследователски и развоен потенциал, както и с достатъчно компании със световно значение, които биха могли да участват в изграждането на бизнес модела и във внедряването на технологиите за производство на електроенергия с космическо базиране.

(п)

Проф. Лалко Дулевски

ПРЕДСЕДАТЕЛ НА ИКОНОМИЧЕСКИ И СОЦИАЛЕН СЪВЕТ